

Guía básica para un uso da linguaxe non sexista

CÁTEDRA EXTRAORDINARIA
VALORES DEMOCRÁTICOS
Y GÉNERO

UNIVERSIDAD
COMPLUTENSE
MADRID

Instituto de las
MUJERES

ÍNDICE

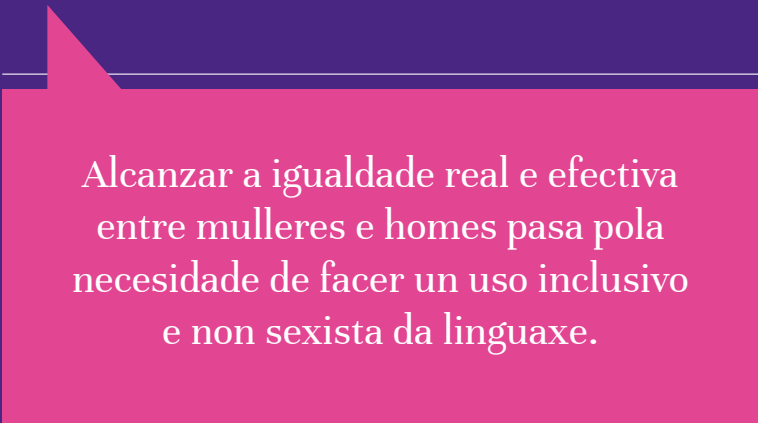
Qué é a linguaxe sexista? →

Por qué empregar unha linguaxe non sexista? →

Cómo empregar unha linguaxe non sexista? →

Persoas non binarias →

Para reflexionar →

Alcanzar a igualdade real e efectiva entre mulleres e homes pasa pola necesidade de facer un uso inclusivo e non sexista da linguaxe.

Autoría

Cátedra Extraordinaria
Valores Democráticos y Género

Redacción del contenido

María López Vázquez

Revisión del contenido

Isabel Tajahuerce Ángel

Diseño e Ilustración

Grace

O QUE NON SE NOMEA NON EXISTE NOMEAR É VISIBILIZAR, COÑECER E RECOÑECER

Alcanzar a igualdade real e efectiva entre mulleres e homes pasa pola necesidade de facer un uso inclusivo e non sexista da linguaxe.

As linguas non son sexistas, pero o uso que facemos delas pode selo. A idea de que o masculino “xenérico” engloba os dous sexos, non deixa de ser unha construción androcéntrica que invisibiliza á metade da poboación mundial: as mulleres.

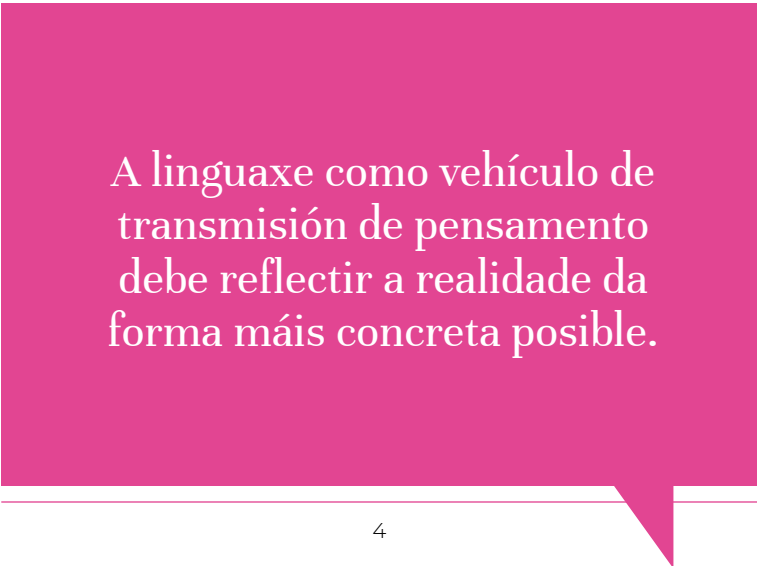
A linguaxe inflúe na construción da identidade persoal e determina a mentalidade colectiva e o comportamento social. É, polo tanto, unha ferramenta esencial de transformación social para construír unha cultura da igualdade. Conscientes diso, elaboramos as seguintes recomendacións básicas para promover un uso non sexista da linguaxe tanto no ámbito das administracións como fóra del.

QUÉ É A LINGUAXE SEXISTA?

A **lingua** é o sistema de signos orais e escritos que permiten a comunicación entre persoas dunha mesma comunidade lingüística.

A **linguaxe** é a capacidade das persoas para utilizar signos orais e escritos, sons e xestos que teñen un significado atribuído. Permítenos abstraer, conceptualizar, comunicar e relacionarnos. É o xeito no que usamos a lingua.

O **sexismo lingüístico ou linguaxe sexista** é aquel que emprega palabras ou estruturas que fan que as mulleres invisibilizan ou exclúen ás mulleres. Non é algo propio da lingua como sistema, senón que se apoia nalgúns dos usos arraigados e aceptados como correctos dentro dun modelo androcéntrico que considera ao home como medida de todas as cousas e que reflicte, transmite e reforza un modelo non igualitario.

A linguaxe como vehículo de transmisión de pensamento debe reflectir a realidade da forma máis concreta posible.

POR QUÉ EMPREGAR UNHA LINGUAXE NON SEXISTA?

A linguaxe como vehículo de transmisión de pensamento debe reflectir a realidade da forma máis concreta posible, e esa é unha das competencias fundamentais que esixe a lexislación en materia de igualdade.

O artigo 14 da Constitución Española proclama o dereito á igualdade e á non discriminación por razón de sexo e o artigo 9.2 establece a obriga dos poderes públicos de promover as condicións para que esa igualdade sexa real e efectiva.

A Lei Orgánica 3/2007 para a igualdade efectiva entre mulleres e homes, no seu art. 14 establece que, entre outros, os criterios xerais de actuación dos poderes públicos serán “a implantación dunha linguaxe non sexista no ámbito administrativo e o seu fomento en todas as relacións sociais, culturais e artísticas”.

Máis aló de porque obriga a normativa vixente, é fundamental empregar unha linguaxe non sexista porque non nomear a realidade tamén en feminino, impide a adquisición de determinados modelos de aprendizaxe limitando o proceso de socialización en igualdade, a configuración da personalidade e a elección dun futuro profesional creativo, participativo e público das nenas e adolescentes.

Polo tanto, é competencia e responsabilidade das Administracións adoptar as medidas oportunas para que o uso da lingua non sexa discriminatorio ou sexista, sendo conscientes de que a nosa lingua terá que ser vehículo de conciencia social e igualdade.

CÓMO EMPREGAR UNHA LINGUAXE NON SEXISTA?

A lingua, como ferramenta rica en recursos, permítenos escoller entre infinidades de formas e posibilidades á hora de expresarnos, por iso é aconsellable:

- Evitar un discurso que ignore ás mulleres e ás súas experiencias. Noméalas alí onde aparezan para non contribuír á súa invisibilización.
- Facer referencia ás **“mulleres”** non á “muller” xa que non hai soamente un modelo de muller.
- Non empregar o masculino nun sentido xenérico para facer referencia a grupos mixtos, e moito menos para facer referencia a grupos de mulleres.
- Ao nomear unha realidade na que hai máis mulleres ca homes, empregar **lóxica e antepor o feminino** inclusivo.
- Empregar o feminino en **cargos, profesións, ocupacións, títulos e rangos** cando sexan mulleres. Por exemplo: “varredora”, “médica”, “soldadora”, “enxeñeira”, “xardineira”, “empresaria”, etc.
- Procurar usar **termos inclusivos** como “cidadanía”, “poboación”, “alumnado” ou empregar o feminino antepoñendo persoa ou “persoas” cando se poida, por exemplo: as persoas traballadoras. Cando non sexa posible, usar **desdobres**.
- Empregar **“quen”, “persoa”, “persoas”** en lugar dos determinantes “o”, “os”, “aquele”, “aqueles”, todos. Por exemplo: quen queira vir en coche que me avise / a persoa que queira vir en coche que me avise”, en

lugar de “o que queira vir en coche que me avise / aquel que queira vir en coche que me avise”, ou “as persoas que queiran vir en coche que me avisen”, en lugar de “os que queiran vir en coche que me avisen / aqueles que queiran vir en coche que me avisen / todos os que queiran vir en coche que me avisen”.

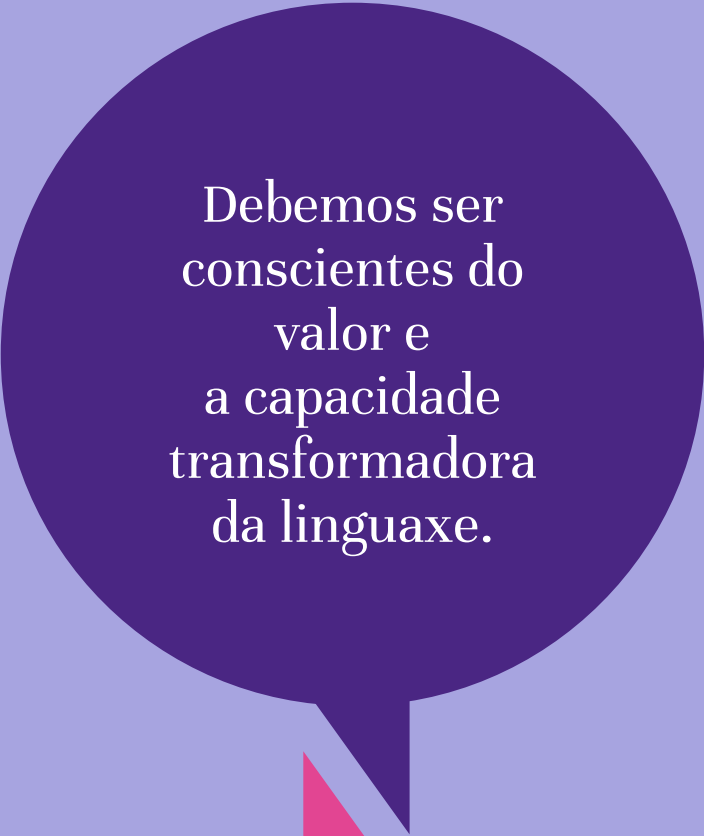
- Usar **“alguén”, “algunhas persoas”, “un grupo de”, “unha morea de”** no lugar dos pronomes indefinidos “un”, “todos”, “algún”, “varios”, “moitos”. Por exemplo: “cando alguén pensa en como facelo, faino”, en lugar de “cando un pensa en como facelo, faino”. “Algunhas persoas non valoran a importancia do transporte público”, en lugar de “algúns non valoran a importancia do transporte público”. “Un grupo de profesionais”, en lugar de “varios profesionai”.
- Usar os determinantes invariantes **“cada” ou “calquera”**. Por exemplo: “calquera persoa que viva aquí pódete dicir onde está a farmacia” ou “cada unha das persoas que vivan aquí pódete dicir onde está a farmacia”, en lugar de “todos os que viven aquí pódende dicir onde está a farmacia”.
- Sempre que non modifique o significado da oración:
 - » » **Suprimir o artigo “os”**. Por exemplo: “especialistas recomendan o uso de crema solar”, en lugar de “os especialistas recomendan o uso de crema solar”.
 - » » Usar a **impersonalidade**. Por exemplo: “póde-se cancelar a cita”, en lugar de “os solicitantes poden cancelar a cita”.
 - » » **Omitir o suxeito**. Por exemplo: “haberá un debate ao remate do programa”, en lugar de “os convidados manterán un debate ao remate do programa”.

- » Empregar a **segunda persoa do singular** (“ti” ou “vostede”). Por exemplo: “se decides vir, precisas reservar” ou “se decide vir, precisa reservar”, en lugar de “os que decidan vir, precisan reservar”.
- » Usar o **infinitivo** ou o **xerundio** do verbo. Por exemplo: “é preciso entregar a documentación”, en lugar de “é preciso que os interesados entreguen a documentación”. “Pagando a través desta app conseguirán un desconto nas entradas”, en lugar de “os que paguen a través desta app conseguirán un desconto nas entradas”.

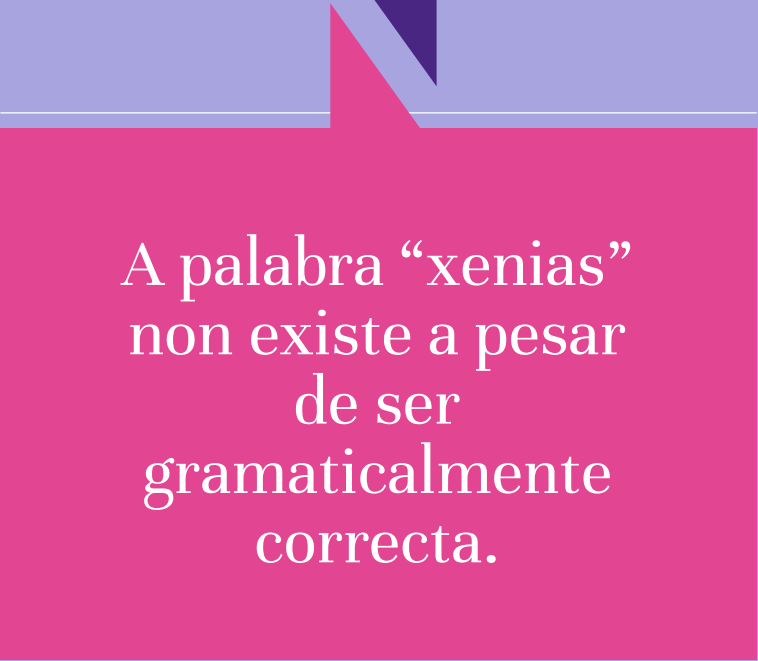
Cando sexa preciso empregar o **desdobre dos artigos**, por exemplo: “os e as empregadas”, “as e os empregados” (a concordancia establece co determinante ou co substantivo máis próximo), o **desdobre parcial**, por exemplo: “estimadas / estimados colegas” ou “as traballadoras e traballadores” e o **desdobre total**, por exemplo: “a Directora /o Director” ou “estimadas compañeiras / estimados compañeiros”.

Empregar os recursos e mecanismos anteriores en **documentos internos, externos e en liña** (avisos, comunicación, contratos), **publicacións en papel e en liña** (manuais, libros, boletíns) e **intervencións orais**.

Tomar conciencia do valor e da capacidade transformadora da linguaxe.

Debemos ser
conscientes do
valor e
a capacidade
transformadora
da linguaxe.

A palabra “xenias”
non existe a pesar
de ser
gramaticalmente
correcta.

PERSOAS NON BINARIAS

Para referirse a persoas non binarias pódese empregar:

- **Linguaxe non binaria indirecta.** Evitar palabras que evidencien o xénero masculino ou feminino e no seu lugar modificar a frase de maneira que se empreguen palabras neutras ou cambios gramaticais. Por exemplo: “Preparácheste?”, en lugar de “estás preparada/o?”
- **Linguaxe non binaria directa.** Empregar o feminino antepoñendo a palabra “persoa” ou “persoas” ou preguntar directamente con qué pronomes se identifica. Referirse ás persoas polos nomes que elas mesmas escollen é básico para respectar a dignidade humana.

PARA REFLEXIONAR

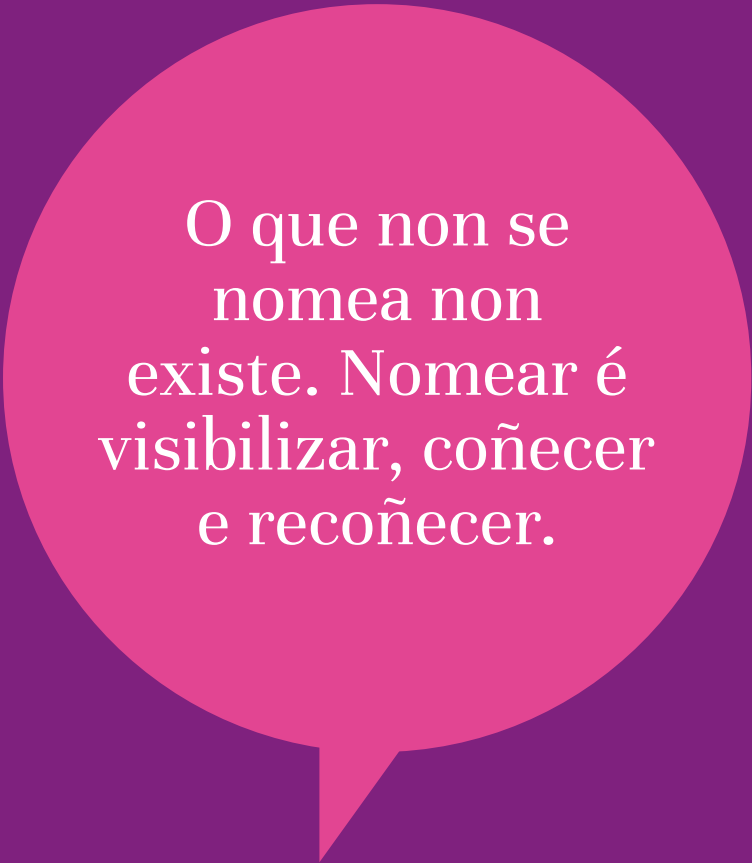
A palabra “home” como xenérico non inclúe ás mulleres, empregar “humanidade”, “ser humano” ou “persoa”.

A palabra “cidadán” como xenérico non inclúe ás cidadás, empregar “cidadanía”.

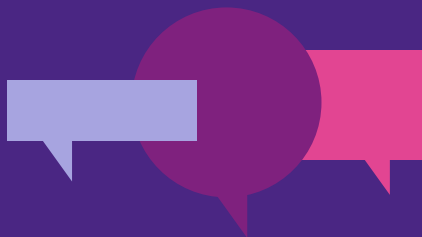
Na nosa lingua existen certos **baleiros léxicos**. Por exemplo:

- A palabra “xenias” non existe a pesar de ser gramaticalmente correcta.
- Non hai un equivalente feminino á palabra “virilidade”.
- “Primeira dama” refírese á esposa do presidente, pero non hai unha palabra que faga referencia ao “esposo da presidenta”.

**Cambiar a linguaxe cambia
a nosa forma de ser
e de estar no mundo.**

O que non se
nomea non
existe. Nomear é
visibilizar, coñecer
e recoñecer.

CÁTEDRA EXTRAORDINARIA
VALORES DEMOCRÁTICOS
Y GÉNERO

UNIVERSIDAD
COMPLUTENSE
MADRID

Instituto ^{de} LAS
MUJERES